

Tal & Språk

Nr 1 2016

Mitt glas ska
vara halvfyllt!

Nya redaktörer

Ny styrelseledamot

Språklig sårbarhet
i skolan

Tal- och språkpriset 2015

Att delta i läsning

Våra lager av ord

Lexikal utveckling hos
flerspråkiga barn,
eller: I begynnelsen
var ordet

Svensk Intresseförening
för Tal & Språk sits.nu

Tal & Språk nr 1/2016

Tidskrift för Svensk Intresseförening

för Tal & Språk

ISSN 1650-4445

Grafisk form

MittKompetens AB, Härnösand

Tryck

Hemströms Tryckeri, Härnösand

För prenumeration på Tal & Språk

vänligen kontakta:

SITS

c/o MittKompetens AB

Nattviksgatan 6

871 45 Härnösand

sits@mittkompetens.se

Ansvarig utgivare

Astrid Frylmark

Annonsering

Annonser till nr 2 bokas senast 8/4 och

skickas senast 15/4 2016.

För annonspriser se www.sits.nu

Manusstopp för redaktionellt material

nr 2 15/4 2016.

Foto där ej annat anges

Sophie Bergman

Innehåll

Tal & Språk 1/2016

	Sida
Mitt glas ska vara halvfullt!	3
Nya redaktörer	4
Ny styrelseledamot	6
Språklig sårbarhet i skolan	7
Tal- och språkpriset 2015	10
Att delta i läsning	12
Våra lager av ord	13
Lexikal utveckling hos flerspråkiga barn, eller: I begynnelsen var ordet	16

sid 7

sid 16

sid 12

sid 13

Mitt glas ska vara halvfullt!

Det finns så mycket att vara tacksam och glad för. Just nu sitter jag och tittar ut på härliga snöflingor som äntligen förstått att de ska falla över oss! Kongressen 2015 blev rolig och i detta nummer av tidskriften finns en artikel om Tal- och Språkpristagaren Louise Bjar samt ett par referat från föreläsningar. Jag har haft en fin jul med min familj och ett mycket trevligt nyårsfirande med goda vänner. Jag har en massa roligt att se fram emot under 2016. Det gäller såväl på hemmaplan som i arbetet som med SITS. Dessutom har jag min familj hos mig, tak över huvudet, mat och möjlighet att hålla mig ren. Så det finns, som sagt, mycket för mig att glädjas åt!

Men världen känns trots allt orolig på många sätt just nu. Det är lätt hänt att känna sig uppgiven när man överöses av larm- och krisrapporter om ställen på jorden där den ena terrororganisationen efter den andra sprider skräck så att människor behöver fly och familjer måste splittras. För att inte tala om hur de behandlas när de sedan försöker hitta en fristad.

Vad kan vi göra för att hjälpa till? Jag hörde talas om ett antal arabisktalande lärare i någon del av Sverige som kontaktat kommunen för att erbjuda sitt stöd som lärare på arabiska. Vad jag förstod så ska de alltså inte undervisa i just arabiska, utan undervisa i andra ämnen på arabiska. Vi som hade möjlighet att lyssna till Eva-Kristina Salameh på kongressen 2015 kan inte annat än jubla över att de barn som får dessa lärare sannolikt kommer att klara skolan fint, eftersom de slipper sitta och översätta från svenska samtidigt som de ska lära sig om exempelvis periodiska system, antikens historia eller grodor! Vilket fantastiskt, värdefullt initiativ.

Vi som arbetar med barn och ungdomar med språksvårigheter kan, med hjälp av tolkar, hjälpa till att utreda om det handlar om stimulationsbrist eller en faktisk språkstörning, i de fall de flerspråkiga barnen har problem att erövra svenskan.

Foto: Privat

Sofia Norrman

Hur integrerar ni flyktingar där ni bor? Allt som fungerar väl är värt att spridas, och kan vi som arbetar med språk hjälpa till, så har vi gett dessa personer en god hjälp på vägen att ta sig in i ett nytt samhälle. Hör gärna av er till oss med konkreta tips på hur just ni lyckas. I detta nummer av Tal & Språk presenterar sig våra nya redaktörer för er. Kanske kan någon av dem få komma till er och göra ett reportage?

Vi får helt enkelt hjälpas åt att inte ge upp inför allt tråkigt som händer, utan i stället sprida det som är gott, så att vi får energi att orka vidare. Vi har alltid valet att försöka hitta det positiva i situationer. Det må vara aldrig så litet, men det betyder så mycket för både oss själva och andra.

Nu ska jag ut och njuta av snön som lyser upp utanför. Jag önskar er ett härligt 2016! ●

Sofia Norrman

Nya redaktörer

Markus Björnström

Jag heter Markus Björnström, är 48 år och undrar fortfarande vad jag ska bli när jag blir stor.

I sena tonåren ville jag bli musiker. Talangen saknades. I stället blev jag journalist. Efter 15 år på olika tidningsredaktioner, varav tio på Svenska Dagbladet, började jag på logopedutbildningen på Karolinska institutet.

Varför?

Kursplanen verkade spännande. Jag ville lära mig något nytt. Steget mellan journalistik och logopedi är inte stort. I grunden handlar det om kommunikation, om att på kort tid samla fakta, göra en analys och förmedla den till lekmän.

Jag tog examen år 2003 och fick en fast anställning på Talkliniken vid Danderyds sjukhus. Det var en fantastisk introduktion i yrket. Många erfarna kollegor, duktiga chefer och massor av intressanta patienter.

Jag jobbade främst med läs- och skrivutredningar. Efter en tid fick jag tillfälle att utreda räknesvårigheter. Det har jag fortsatt med de senaste tio åren. Jag föreläser och hand-

Foto: Privat

Markus Björnström

leder om räknesvårigheter och dyskalkyli. För några år sedan gav jag ut en liten skrift: *Värt att veta om dyskalkyli* (Natur & Kultur). Det är en blygsam liten bok som vänder sig till föräldrar och lärare som vill ha en enkel introduktion till ett snårigt område. Häromåret kom den ut på danska.

I mitt utredningsarbete undrade jag ofta vad som hände i skolorna efter att min insats var avslutad. Bästa sättet att ta reda på den saken var att söka jobb i en grundskola. Nu har jag en tjänst som speciallärare vid en friskola, Lemshaga akademi, i min hemkommun Värmdö. Jag jobbar främst med de äldre eleverna, från årskurs fem till nio. Det är roligt men väldigt svårt. Behoven är stora och resurserna begränsade. Mentorer, föräldrar, elever – alla vill ha mer av specialläraren. Det är

trevligt att bli tagen i anspråk, men jobbigt att bara hinna utföra en bråkdel av allt man borde uträtta.

Jag känner mig som hemma. Skolmiljön påminner inte så lite om en dagstidningsredaktion. Nya kriser varje dag. Stor dramatik. Ständiga utbrott av ilska och glädje. Man känner att man lever. Nu ska jag försöka bidra till tidningen Tal & Språk. Jag har en del idéer. De flesta är nog ogenomförbara. Vi får se. ●

Markus Björnström

Barbro Bruce

Mitt namn är Barbro Bruce och jag är leg. logoped med stor erfarenhet av barns och ungdomars språkutveckling och språkutvecklingsproblem i tal och skrift.

Den doktorsavhandling jag gjort handlar om språkstörning med fokus på tidig upptäckt, förebyggande arbete och pedagogiska metoder. Nu arbetar jag som universitetslektor i utbildningsvetenskap, med inriktning specialpedagogik vid högskolan i Kristian-

Foto: Privat

Barbro Bruce

stad. Jag gillar att sprida och dela med mig av kunskaper i tal- såväl som skrift, framför allt handlar mina föreläsningar och böcker om språkutveckling och språklig sårbarhet, men de senaste åren har jag intresserat mig alltmer för pedagogiska frågor, inte minst förskolans viktiga roll. ●

Barbro Bruce

Annelie Westlund

Hej, jag heter Annelie Westlund och är sedan 2010 anställd vid Specialpedagogiska skolmyndigheten, Resurscenter tal och språk i Stockholm.

Jag är utbildad lärare och specialpedagog och har till stor del undervisat elever som haft diagnoser inom det neuropsykiatriska området. Under en period arbetade jag på Hällsboskolan, en speci-alskola för elever med grav

språkstörning. Mitt arbete på resurscentret har bland annat bestått i att genomföra språkliga utredningar av barn och elever. Det arbetet har skett i tvärprofessionella team. Från och med hösten 2015 ansvarar jag för webbkursen ”Grav språkstörning”, vilken riktar sig till skolpersonal som är intresserad av att fördjupa sig inom området.

Foto: Privat

Annelie Westlund

Under mina studier till lärare läste jag en hel del poäng i språk och språkutveckling. Förutom att läsa om barns språkutveckling och eventuella avvikelser fördjupade vi oss i många olika språkliga företeelser som ungdomsspråk, slanguttryck, dialekters härkomst och spridning. Jag har alltid haft ett stort intresse för språk och det har intensifierats med åren. Det är spännande

och intressant att studera hur språket kontinuerligt förändras, både på individnivå och ur ett etnologiskt perspektiv.

Jag ägnar gärna tid åt att läsa och vill ha koll på böcker som omnämns av dagspress och kulturprogram. Det-samma gäller film, teater och utställningar. Förutom själva kulturupplevelsen ger det mig ett sammanhang och en känsla av tillhörighet för omvärld och samtid. Det händer också att jag snöar in på en författare och läser då flera böcker i sträck av samma upphovsmakare.

Under hösten har jag ”knoppat av” min dotter som börjat studera i Linköping, vilket betyder att jag numera bor tillsammans med min 18-åriga son i Bromma. Där ser man mig ofta vid stråken längs vattnet, antingen promenerande eller under en stilla löptur, alltid med hörlurar i öronen. Något jag verkligen uppskattar är långa och högljudda middagar i goda vänners lag där vi gärna får tycka olika.

Jag ser fram emot det kommande arbetet i redaktionsgruppen och hoppas att jag kan bidra på ett gott sätt. ●

Annelie Westlund

Ny styrelseledamot

Åsa Holfve

Jag heter Åsa Holfve och bor i Dalarna, i en by i Sätters kommun som heter Gustafs. För er som eventuellt smakat delikatessen Gustafskorv, kan jag berätta att den görs här i byn. Det gör även Knäckebrödet som förut hette Vika bröd, numera Skedvi bröd, som bakas för hand vid vedeldad ugn här i en annan del av Sätters kommun. För er som missat våra delikatesser kan jag varmt rekommendera en knäckemacka med hästkorven från Gustafs!

Jag jobbar i Sätters kommuns elevhälsa som tal-, språk- och hörselpedagog. Eftersom kommunen är relativt liten med ca 11 000 invånare, ingår det i mitt uppdrag att arbeta med barn och elever såväl i förskolan och grundskolan som i särskolan. Jag älskar mitt jobb och får mycket energi av att möta alla härliga unga människor – från den lilla treåringen till den äldsta på högstadiet! När jag träffar barn och elever ber jag alltid föräldrar och pedagoger att vara med, för det är tillsammans vi når framgång och har kul i vår språkträning. Jag har även ett nära samarbete med våra duktiga logopedier inom

Foto: Camilla Svedelius

Åsa Holfve

landstinget. De barn och elever som har en hörselnedsättning ligger inom mitt ansvarsområde och det är en stimulerande uppgift att se till att de har det bra i sina olika inlärningsmiljöer.

Jag blev färdig med min förskollärarexamen 1983 i Falun. Sedan dess har jag läst vidare till specialpedagog och efter det distansutbildningen Tal och språk i Stockholm. Den senaste utbildning jag genomfört är kursen Specialpedagogik med inriktning mot grav språkstörning på Karlstads universitet. Jag har varit Sätters kommun trogen, så guldlockan är uthämtad sedan många år!

Min familj består av min man Ulf och våra tre vuxna barn. Numera kan jag även

titulera mig stolt mormor. Under våra barns uppväxt var vi väldigt aktiva i deras olika sportaktiviteter. De senaste åren har vi bara rest runt till olika ishallar runt om i Sverige. Yngste sonen spelar fortfarande hockey, just nu nere i Halmstad. Det avståndet innebär att hockeyläktaren fått flytta in i vårt vardagsrum så att vi kan fortsätta att följa hans matcher.

På sommaren är jag mestadels vid vår sommarstuga på en ö i sjön Runn. Det är bara några meter ner till vattnet, ingen el, inget dricksvatten och utedass. Avkopplande! Att sedan komma hem och sätta på vattenkranen känns som rena lyxen. Under vintern blir det mycket skidåkning, både utför och i längdspåren. Vårt vinterparadis finns i Tandådalen, där vi har en lägenhet. Ett annat fritidsintresse som jag har är att handarbete. Min största handarbetspassion är att sticka handledsvärmare och virka halsband. Att sitta vid symaskinen ger mig också ro.

Jag ser fram emot att få arbeta i SITS styrelse. Det är alltid spännande att få lära känna nya människor. Det kommer även att bli intressant att få vara med och planera kommande kongresser. ●

Åsa Holfve

Språklig sårbarhet i skolan

Under konferensen *Grav språkstörning*, som arrangerades i Uppsala i höstas, gav Barbro Bruce en föreläsning med rubriken *Språklig sårbarhet i skolan*. Hon belyste skolans och pedagogikens roll och ansvar, med betoning på ansvaret för varje elevs motivation till kommunikation. ”Lusten kan väckas eller släckas”, sade Barbro. Det handlar om att möta, bemöta, se och läsa av varje barn, i samma ögonblick som hen kommer över tröskeln till skolan. Vem tillåter vi eleven att bli? Vi formar eleven genom vårt sätt att möta och bemöta.

Barbro Bruce belyste att förskolans pedagogik präglas av göranden: att förstå, göra sig förstådd, undra och utforska, resonera, diskutera, granska och värdera. Väldigt mycket av detta sker i grupp. Skolan har en fantastisk möjlighet att inspireras av förskolans helhetstänkande. Det finns så många möjligheter till språkande i skolan. Inte bara under lektionerna, utan även på rasterna och i fritidshemmen. Överallt förekommer möten där det handlar om att bekräfta, motivera och utmana. Här gäller det att var och en kan göra sig förstådd och hänger med. Viktigt är också att eleverna får möjlighet att gå utanför sina redan

UPPSALA 2015

KONFERENS

15–16 september

Grav

språkstörning

ägda kunskaper. Barbro drog parallellen till rumpnissarnas klassiska fråga: ”Varför gör de på detta viset?” Det handlar enligt Barbro om att granska, att lyssna *mot* och inte bara *med*. Det är viktigt att skolan tar vara på- och bjuder in till mångfald, där var och en bidrar med sitt perspektiv. Då utmanas språket på olika sätt i samvaron med olika kamrater, i olika ämnen och med olika lärare.

Barbro Bruce beskrev skillnaden mellan tal- och samtalsutveckling: Samtalsutveckling handlar om talutveckling tillsammans med andra. Halva jobbet är att lyssna, följa och förstå och den andra halvan är att själv uttrycka sig och göra sig förstådd. Genom språkandet görs lärandet synligt. Förståelsen riskerar många gånger att bli en tyst process och pedagogiskt gäller det att elever med språklig sårbarhet får möjlighet att artikulera sin förståelse, men även ta del av andras perspektiv. Detta bidrar i sin tur till en förståelse på

ett djupare plan. Det gäller således att eleverna får chans att tillsammans med andra formulera tankar, såväl i tal som i skrift, vilket Barbro Bruce beskrev som ”kommunikativa akter”.

Barbro Bruce fortsatte med att berätta om läsförståelse, vilken varit i fokus under senare år. Hon betonade att hörförståelsen är lika viktig. Den kan stimuleras redan hos det lilla barnet och handlar om att samtala om vad man sett, upplevt, varit med om och kanske hört. Barbro Bruce uttryckte det som att ”man gräver under orden, mellan och bakom dem”. Hon beskrev språkförståelse som en aktiv process, språkandet är en verkstad, absolut inte bara ett förråd av språk.

Att förstå är inte allt eller inget, utan snarare ett dimensionellt tänkande. Det är inte lätt att veta om man har förstått eller inte, eftersom var och en förstår på sitt sätt, utifrån sina erfarenheter och

Barbro Bruce

förutsättningar. Pedagogiskt blir därför frågan ”har du förstått?” knepig att besvara. Något har alla säkerligen förstått! Barbro gav oss rådet att arbeta aktivt med förståelsen och att som pedagog vara nyfiken på vad just den här eleven har förstått, inte primärt värdera vad som är rätt eller fel.

Vad finns det då för språkliga risker i skolan? Enligt Barbro Bruce kan en risk vara att språket blir som luft och därmed tas för givet. Det finns överallt, men går inte att ta på.

När det gäller språklig sårbarhet händer det att symptomen är ”tysta” och missas. Om en elev verkar orolig och okoncentrerad, kan det till exempel tolkas som en adhd-problematik i stället för ett uttryck för språklig sårbarhet. Som pedagog är det viktigt att vara medveten om att språket ger fantastiska möjligheter men att det också kan vara ett hinder, ”en snubbeltråd”.

I svenska språket kan grammatiken vara svår, men det kan också vara så att

budskapet inte är detsamma som det som sägs. När vi beskriver och förklarar något (till exempel ett skämt) för en elev med språklig sårbarhet är det viktigt att vi är tydliga, för att minska risken för att eleven blir osäker och orolig. Tal- och skriftspråk skiljer sig också åt. Det är viktigt att redan som liten få texter lästa för sig. Då lär man sig förstå sådant språk som är frikopplat från sammanhanget.

Barnet är subjekt i sin egen språkutveckling, betonade Barbro Bruce. Det är barnet som gör arbetet, men det är vi runt omkring som ska ge det rätta stödet. Ett sätt att tänka kan vara att göra verb av substantiven, vilket leder till ord som *språka*, *kunskapa* och *vänskapa*. När barnet är den aktiva språkutvecklaren, kan vi stötta tidigt. Vad har barnet erfarit? Det gäller att minnesmässigt kunna koppla tillbaka till något, för att också ha en förväntan framåt. Hur ska barnet exempelvis veta att julafton är något att längta efter? Barnet behöver få tillgång till sin repertoar av upplevelser och emotioner. Språkutveckling är inte ett enmansföretag, det handlar också om att lyssna, läsa av och ta in vad andra har att komma med. Grunden för mentalisering är att förstå att andra också har tankar och känslor, som kan skilja sig från de egna.

Hur hjälper vi då de elever som inte visar nyfikenhet eller får i gång motorn? Det gäller att ta vara på varje elevs erfarenheter och syn på världen. Kanske behöver vi

öppna motorhuven, menade Barbro Bruce. Har eleven en språklig sårbarhet är det inte en självklarhet att motorn går igång. Vi behöver kanske ge förståelse och bildstöd och hålla oss till det som finns under motorhuven? Vad väcker elevens intresse? Det handlar till stor del om att vara flexibel och ta vara på det som just den här eleven har med sig. Den som kör (eleven) har möjlighet att styra, men måste veta, vilja och välja. Metakognition bygger på att kunna tänka och reflektera om sitt tänkande och språkande. Just detta kan vara oerhört svårt för elever med språklig sårbarhet. Vi kan underlätta genom att tänka tillsammans och utgå från det som fungerar.

Barbro Bruce beskrev skola och sjukvård som olika praktiker, med begrepp som avspeglar olika roller och perspektiv. Barbro nämnde att hon inte vill skrota begreppen språkstörning eller grav språkstörning. Begreppen kan vara relevanta i utredningssyfte och det handlar också om rättsäkerhet. I skolan är det dock viktigt att peka både på språket och lärandemiljön. De begrepp vi har, kommer enligt Barbro att påverka hur vi ser på språkutveckling och språkutvecklingsproblem och hur vi förhåller oss pedagogiskt i skolan. Det är en stor utmaning för lärare att skaffa sig kunskap om språkutveckling (typisk) och vad som kan vara ett hinder för vissa elever, samt hur anpassningar ska göras utifrån elevers stödbehov och styrdokumentet.

Vad vet vi om språkstörning? Barbro Bruce gav en kort återblick till sin föreläsning 2012. Då beskrev hon hur språket i tal och skrift hör ihop. Hon lyfte fram hur viktigt det är att arbeta med det talade språket i förskolan. En annan sak som Barbro belyste då, var att symptomen på språklig sårbarhet förändras över tid. Eleverna blir ofta allt tystare, vilket innebär att de språkliga svårigheterna också blir mer dolda. Detta skapar utanförskap. Språkande kräver övning, vilket Barbro betonade. Språkstörning syns inte – kanske hörs den inte heller. Språk är en sammansatt, föränderlig förmåga som varierar i olika kontexter. Tillsammans med språkmatchade kamrater kan elever i språklig sårbarhet våga ta fler initiativ.

Pedagogerna i skolan har ett stort ansvar, sade Barbro Bruce och ställde frågan: Är det pedagogiken som ska testas, snarare än eleven? Hon resonerade kring användandet av språket i lärandets tjänst. Variabeln pedagogik kan manipuleras, för att möta individens förutsättningar. Veldig mycket är språkburet i skolan, vilket Barbro beskrev som bekymmersamt för elever med språklig sårbarhet. Det handlar ofta om att skriva och beskriva, även i ämnen som slöjd och bild.

Barbro Bruce förde ett resonemang kring ”Den goda grunden”. Vilka är egentligen de bästa förutsättningarna för att gynna språkutvecklingen? Tillsammans med Bim Ridder-

porre har hon formulerat tre parametrar:

- Trygghet och tillit
- Tillsammans
- Tid och tänkande

Dessa beskrivs närmare i boken *Kärnämnen i förskolan, nycklar till livslångt lärande* (Natur & Kultur, 2012). Barbro Bruce nämnde att ”Låt stå” som ofta stod på svarta tavlan, inte är så dumt. Det ger möjligheter till att få tänka efter och att avsluta. Hon betonade också att hon tror på höga krav, men i kombination med stöd. Språkutvecklande pedagogik handlar inte om att sänka kraven. Språklig sårbarhet är ett komplext fenomen och enligt Barbro är samverkan nödvändig mellan alla de kompetenser som finns runt eleven. Språket är ju både medel och mål för individens utveckling.

Barbro Bruce avslutade med att nämna en bok som hon är delaktig i, med titeln *Språklig sårbarhet i förskola och skola – barnet, språket och pedagogiken* och som utkommer i början av år 2016.

”Man utvecklar språket genom att språka”
(Barbro Bruce, 2015) ●

Referenser:

Bruce, B., Riddersporre, B. (2012). *Kärnämnen i förskolan, nycklar till livslångt lärande*. Stockholm: Natur & Kultur.)

Camilla Svedelius

Tal- och språkpriset 2015

Tal- och språkpriset 2015 tilldelas Louise Bjar för hennes unika förmåga att med skärpa, insikt och fingertoppskänsla belysa språkets betydelse för barns lärande och utveckling. I de böcker som hon tagit fram och medverkat i, förmedlas på ett nyanserat och lättillgängligt sätt kunskap om hur barn utvecklar språk, läsning och skrivning. Genom Louise Bjars mångåriga arbete och engagemang har många pedagoger och andra yrkesverksamma fått lärdomar som gynnar barns språkliga och personliga utveckling.

Louise Bjar är en ovanligt väl-förtjänt mottagare av Tal- och språkpriset, dels för att hennes djupa kunskaper om tal och språk har nått ut till så många, dels för att hon själv var en av dem som instiftade priset och vid ett antal tillfällen även delade ut det. Det skedde under hennes år som ordförande för föreningen – som då hette Svensk förening för foniatri och logopedi – under åren 2000–2007. Ja, Louise besitter en unik kompetens, inspiration och handlingskraft och det vill vi i SITS visa vår uppskattning och tacka henne för, genom att ge henne Tal- och språkpriset vid 2015 års kongress på hotell Sheraton i Stockholm.

Stockholm är Louises barn-
domsstad och en plats där hon känner sig hemmastadd. Det var där hon för mer än ett halvt sekel sedan föddes som yngst i syskonskaran. Kanske gav den positionen Louise naturlig träning i att låta sig ledas men även att ta initiativ

och leda andra, att läsa av och lyssna in andra men även att ta ordet och föra talan – för sig själv och för alla.

Men Louise ville vidare och begav sig söderut, närmre kontinenten för att bryta ny mark, få nya perspektiv och hitta sin egen plats på jorden. Det blev Malmö, där Louise har stannat kvar, fått barn och barnbarn och spritt sina kunskaper. Det har hon gjort som lärare och talpedagog i möten med barn och elever och som universitetsadjunkt på Malmö högskola, med ansvar för kurser i barns muntliga och skriftliga språkutveckling inom ramen för de specialpedagogiska programmen och påbyggnadsutbildning inom tal och språk.

Under det senaste decenniet har Louise Bjar som förläggare gett ut böcker för att sprida kunskap om hur barn utforskar, upptäcker och utvecklar språket genom att använda det, och Louise har själv skrivit ett ofta citerat kapitel, *Språket är huset vi bor i* (i antologin *Det hänger på språket*, som hon också var redaktör för).

Louise har en fingertoppskänsla för vad som behövs och efterfrågas ute på förskolor och skolor. Dessutom har hon en fantastisk förmåga att fånga och knyta ihop olika perspektiv så att en mångfasetterad mosaik, präglad av att helheten är större än summan av delarna, växer fram. Inte

undra på att hennes böcker *Barn utvecklar sitt språk*, *Det hänger på språket* och *Barn läser och skriver* (alla utgivna på Studentlitteratur) är uppskattade kursböcker i många lärarutbildningar.

Vi vill med detta pris visa vår uppskattning och tacka Louise Bjar för all den kunskap och inspiration som hon har delat med sig så rikligt av! ●

Barbro Bruce och Gunilla Texell

Hela språket - hela tiden

En kursdag där
"hantverket" är i fokus

Vad gör man efter en utredning? Hur kan man omvandla insikten om att en elev har en språkstörning till praktisk handling? Det är innehållet den här kursdagen som, med utgångspunkt i typiska elevärenden, lotsar dig runt i pragmatikens, ordförrådets, grammatikens och fonologins underbara världar. Du gör även en avstickare till läsning och skrivning.

"Det blev en kanondag och vi är mycket nöjda!" - säger man i en kommun där kursen nyligen genomförts. Boka kursen till din kommun eller kom till Uppsala torsdagen den 21 april 2016. Mer information på

frylmark.net/kurser.

Logoped Astrid Frylmarks noggrant utvalda böcker och material

www.ordaf.net

Om språk för föräldrar m.fl.

www.spraklek.se

**SPRÅK
LEK**

Nu i webbutiken:
**Bedömning
Av Fonologi,
B.A.F**

av
**Astrid Frylmark,
Gertrud Edquist
och
Pia Niemi.**

Att delta i läsning

Ofta funderar jag över de som kan läsa men inte tycker om att läsa. De som tycker att allt som har med böcker att göra suger. Frestelsen är stor att övertyga, övertala och överrösta med berättelser om hur kul det är att läsa och att böckerna är så intressanta. Som om mina erfarenheter av fantastiska läsupplevelser gör dem till läsare. Jodå, jag har åtskilliga läsupplevelser att berätta om. Många är de böcker jag önskat aldrig någonsin skulle ta slut och som jag sedan sörjde som förlorade vänner då de faktiskt gjorde det.

Det är så lätt att bli ivrig när man ska tala om för unga att de ska läsa. Mina argument för läsning och böcker fungerar så bra, men bara på mig själv. När de jag talar till gäspar ointresserat kommer jag dragandes med nyttan av att läsa. Men vem läser för att det är nyttigt? Jag läser för att jag tycker om att göra det. Inte för att det är nyttigt. Frågan är varför jag inte lyssnar mer noggrant till det som sägs om varför böckerna suger:

- Jag har aldrig läst något som betytt något för mig så varför ska jag läsa?

Många elevers avståndstagande till boken handlar om att de inte vet vad den kan ge

De saknar erfarenhet av att läsa en hel bok och vet inte vad det innebär att läsa ut en bok. Sådan tid har de inte haft för att läsa boken. I biblioteket skyndar de som tycker om att läsa sig fram till böckerna de vet något om och de som inte vet går planlöst omkring utan att förstå att hitta den där boken som skulle kunna vara boken för just dem och deras intresse. I klassrummet är det tyst läsning och den elev som inte hittat boken själv kommer att uppträda som en läsare för att anpassa sig till det som förväntas. Avståndet till boken förblir stort. Det blir ingen läsupplevelse.

Låt oss ge gemensamma läsupplevelser och därmed stötta med det vi kan! Vi kan vara generösa. Läsa högt ur de böcker vi själva får kalla kårar av eller de böcker som får oss att gråta och skratta. De som ännu inte läser saknar egen läsupplevelse som berättar vad boken kan ge av gemenskap, sammanhang och aktivitet. Vi som kan läsa och har läsupplevelser att knyta an till då läsningen bjuder på motstånd vet att vi kan ta oss genom det. Vi vet hur det känns när boken slukar oss med hull och hår. Den som inte läser saknar det vi talar oss varma för. All den kraft vi använder för att övertyga kan vi använda till att ge

av det vi själva är så bekanta med. Läsa högt. Och lita på att boken gör arbetet att engagera och involvera. ●

Anne-Marie Körling

Foto: mynewsdesk.se

Anne-Marie Körling är utnämnd till Sveriges läsambassadör för 2015–2017. Hon är legitimerad lärare, lärarutbildare, författare, bloggare, krönikör, föreläsare och inspiratör. Sveriges läsambassadör, eller Läsambassadören, är initierad av Kulturrådet som också finansierar verksamheten.

<http://www.kulturradet.se/sv/Lasframjande/Lasambassadoren/Om-Lasambassadoren/>

Våra lager av ord

När den svenska skolan förtvivlat letar vägar till ökad måluppfyllelse får vi ett konkret förslag från Astrid Frylmark, logoped med 40 års erfarenhet:

– Arbeta med ordförståelse. Det är nyckeln till kunskap.

Vissa saker är så självklara att de inte får den uppmärksamhet de förtjänar. Vårt ordförråd, till exempel. De flesta barn lär sig nya ord och begrepp med lätthet och automatik. Så fort de kommit till världen får de höra tusentals ord varje dag. Många av orden fastnar direkt och blir snart en del av det egna aktiva ordförrådet. Andra är mer ovanliga, kräver många repetitioner, men får till slut fäste. Orden är en förutsättning för att vi ska förstå varandra och vår omvärld men forskningen visar att det redan tidigt i livet finns enorma skillnader i hur många ord som barn får tillgodogöra sig, berättar Astrid Frylmark.

Barn som växer upp i språkstimulerande miljöer hör cirka 30 000 ord per dag medan barn som lever i en språkligt torftigare omgivning bara får ta del av en tredjedel så många. Under de tre första levnadsåren kan det innebära en hisnande ackumulerad skillnad på närmare 30 miljoner ord.

Det finns heller inga tecken på att barn som fått höra färre

Astrid Frylmark

ord under uppväxten spontant kompenserar sitt underskott. Brittisk forskning visar att ordförrådet vid fem års ålder predicerar skolresultatet vid slutet av grundskolan.

Astrid Frylmark när en livslång nyfikenhet på ord. Många logopedier och lärare är bekanta med hennes träningsmaterial för att berika ordförrådet hos barn i alla åldrar. Här om året fick hon tillfälle att fördjupa sig i skolspråkets

vokabulär i ett projektarbete för Specialpedagogiska skolmyndigheten: *Ordförståelse – nyckeln till kunskap*.

I sin rapport gör hon en kärnfull sammanfattning av aktuell forskning, genomför en egen undersökning på två skolor i Västernorrland och avrundar med en rad handfasta, forskningsbaserade råd till logopedier och pedagoger. Allt detta på 43 sidor. Imponerande!

krumbuk't subst. ~en ~er
 ORDLED: krum--bukt-en
 • kraftfull slingrande rörelse
 (→vindel): clownernas komiska
 ~er
 BET.NYANS: överfört undanlidand
 e beteende (→snirkel) (vanl. i
 nekande uttr.): hon gick rakt på
 sak utan ~er; kom inte med några
 ~er!
 HIST.: sedan 1840;
 till ¹krum och ¹bukt

Foto: Camilla Svedelius

Astrid Frylmark beskriver hur ordförrådet hos barn och vuxna kan delas upp i fyra kategorier:

- Ord vi hör och förstår
- Ord vi läser och förstår
- Ord vi använder när vi talar
- Ord vi använder när vi skriver.

Hon framhåller att ordförrådet även bör analyseras vad

det gäller *bredd och djup*. Det är en sak att ha hört ett ord och på ett ungefär veta vad det betyder. Men att kunna använda ord i tal och skrift – och kanske hitta synonymer och motsatsord – förutsätter en djupare kännedom.

Det är inte ovanligt att flerspråkiga elever kan ha ett till synes tillfredsställande ordförråd. Men när man skrapar på ytan framkommer att djupet saknas. Det kan få följder för inläringen i flera

teoretiska ämnen. Det är också väl känt att elever med dyslexi, språkstörningar eller andra neuropsykiatriska funktionshinder ofta har sviktande ordkunskap.

Många lärare överskattar elevernas förmåga, anser Astrid Frylmark. När eleverna inte frågar, tar vi för givet att de har förstått. Men i synnerhet de språksvaga är så vana vid att inte begripa att de inte kommer sig för att fråga. Med stora luckor i ordförrådet blir

det hopplöst att tillgodogöra sig faktatexter och läroböcker i högre årskurser. För att uppnå god läsförståelse krävs att man förstår 90 till 98 procent av orden i texten.

I sin undersökning av ordkunskap i två mellanstadieskolor använde Astrid Frylmark ett tvådelat ordförrådsprov där elever fick i uppgift att dels definiera orden, dels ange på en tregradig skala hur bekanta de var med orden.

Resultaten visade en enorm variationsvidd i elevernas ordkunskap. Det framkom också att ordkunskaperna ökar stadigt från årskurs fyra till sex. Metoden med det tvådelade ordförrådsprov föll väl ut och nu planerar Astrid Frylmark ett nytt prov av ordkunskap enligt samma modell.

Att kartlägga brister är en sak. Att åtgärda dem är något annat. Att utveckla elevernas ordförråd kan kännas som en ofattbart svår uppgift. Av alla tusentals ord – vilka ska man välja? Och hur ska man gå till väga?

I litteraturen beskrivs ofta tre nivåer:

1. De 5 000 vanligaste orden. Ord och begrepp som vi använder i vardagliga samtal, som vi ofta lär in tidigt i livet och som de flesta känner till.
2. Ord som är generella men mer abstrakta och viktiga för både hör- och läsförståelse, till exempel *översikt*, *genomsnitt*, *majoritet*.
3. De ovanliga orden som är ämnesspecifika: *dialys*, *punktskatt*, *kromosomer*.

Det är orden i grupp två som bör prioriteras i skolan, anser Astrid Frylmark. Det är ord som förekommer i många ämnen och som ofta är abstrakta och svåra att spontant få grepp om. Samma tanke framförde Victoria Joffe i sin föreläsning tidigare samma kongressdag. Hon rekommenderade lärare

att inleda sina lektioner med att lyfta fram fem viktiga ord ur grupp två som kommer att dyka upp i texter eller muntliga genomgångar.

Grunden för att vidga elevernas ordförråd är att skapa en klassrumsmiljö som är språkstimulerande, säger Astrid Frylmark. Läraren bör i sin undervisning visa att ord är viktiga, roliga, knasiga, mystiska. Att förklara enskilda ord är nödvändigt, om inte livsviktigt.

Ordförråd byggs inte genom att eleverna bläddrar i lexikon eller irrar omkring på nätet. Strategier för hur man erövrar nya ord och begrepp måste läras ut.

– Uppmuntra eleverna att skriva upp främmande ord eller ord som inte förstår, säger Astrid Frylmark.

I sitt projektarbete ger hon förslag på lekar och aktiviteter och uppmanar lärarna till att ta med många sinnen i arbetet. Ett par exempel:

- Beskriv ordet ”djungel” utifrån känslor, ljud, dofter och andra associationer.
- Skriv upp tre synonymer eller tre ord som hör ihop på tavlan – och låt eleverna lägga till ett fjärde.

Astrid Frylmark avslutar sin föreläsning, men hennes ordjakt går vidare. Håll utkik efter en kommande arbetsbok för ordarbete. ●

Markus Björnström

Lexikal utveckling hos flerspråkiga barn, eller: I begynnelsen var ordet

Eva-Kristina Salameh, med. dr och leg. logoped, har forskat många år om flerspråkighet i kombination med språkstörning och arbetar vid Skånes universitetssjukhus och Lunds universitet. Temat för kongressen 2015 var ordförrådets betydelse för språkutveckling. Eva-Kristina berättade om hur flerspråkiga barn utvecklar sitt ordförråd, ordförrådets betydelse för tänkandets utveckling och vikten av parallell språklig stimulans. Sist men inte minst lyfte hon fram betydelsen av det syntagmatiska-paradigmatiska skiftet för framgång i skolan.

Eva-Kristina Salameh inleder sin föreläsning med ett citat ur Bibeln: ”I begynnelsen var ordet ...”, för att understryka ordförrådets betydelse för språkutvecklingen. Hon fortsätter med exempel hämtade ur hennes och Ulrika Nettelbladts bok (*Språkutveckling och språkstörning hos barn*, del 1, Studentlitteratur, 2007), som i sin tur är hämtade ur programserien *Lekande lätt* med Kjell Lönnå. Barn i förskoleåldern har bara några få parametrar att använda sig av när de ska beskriva ord vilket gör det svårt att ibland förstå vad de menar. Så här beskrev till exempel ett barn hur det

är att sjunga: ”Man öppnar nånting på kroppen och så låter det”.

Ord är symboler för allt som finns i tillvaron och de underlättar kommunikation så att man inte hela tiden behöver hämta föremål för att visa vad man menar. Det gör att man kan uttrycka sig abstrakt och ändå göra sig förstådd.

Vad är det man kan, när man kan ett ord? När barn lär sig ord så lär de sig först delar av ordet. De lär sig inte ordet en gång för alla utan betydelsen djupnar, de får allt fler aspekter på ordet.

Den lexikala utvecklingen tar aldrig slut eftersom vi hela tiden lär oss nya ord. Eva-Kristina fortsätter med att ge exempel på nya ord som *deleta*, *attacha*, *printa* ut som i dag finns i vår vardagssvenska.

Det går inte att generalisera utifrån den lexikala utvecklingen så som man kan göra med den grammatiska utvecklingen, där till exempel tempusändelser kan generaliseras till de olika verben. För varje specifikt ord måste man ha en grammatisk kunskap och veta vilka ändelser som hör till det och man måste också förstå ordets plats i satsen. Visserligen finns det olika aspekter av ett ord – som dess referentiella betydelse, som syftar på en

viss person eller ett djur, saker, tillstånd, handlingar, och dess känslomässiga betydelse som kan vara både negativt och positivt laddad – men för att verkligen få ordning på sitt ordförråd måste man även ha en semantisk kunskap som handlar om överordning och underordning av begrepp. En semantisk kunskap som också djupnar. En treåring som ser sin första levande häst har ett annat förhållande till begreppet häst än den tioåriga hästtjejen.

Detta är något som alla måste lära sig. Så vad tillkommer då när man är ett flerspråkigt barn? Det man sätter fokus på i en kultur är inte viktigt i en annan. Det innebär att vissa ord är väldigt svåra att översätta eftersom de bara finns på det ena språket och inte på det andra. Man har sett i olika, bland annat brittiska, undersökningar att när texternas innehåll kräver för mycket av kulturell förförståelse tröttnar barnen på att läsa. De inte kan knyta an till vad det står där.

Detta innebär inte att man enbart ska använda texter som knyter an till föräldrarnas kultur. Barnen bor ju här och växer upp här. Vad Eva-Kristina menar är att det är viktigt att tänka igenom material och

Eva-Kristina Salameh

försöka sortera bort det som är alltför kulturellt betingat. Hon exemplifierar genom att berätta om en skola i Rosengård där man rensade ut gammalt material, bland annat en bild av en familj som skulle åka på semester med skidor på taket. En fråga som den bilden väckte var: ”Varför har de pinnar på taket?” Eva-Kristina nämnde också att det finns en förväntan att barn med arabisk kultur ska veta vad en kamel är. I Rosengård hör dock inte kameler till de djur som brukar förekomma i vardagen.

Hur ser den lexikala utvecklingen ut hos flerspråkiga barn? Ordförrådet är distribuerat, vilket betyder att ordförråden ser olika ut eftersom de används i olika kontexter. Flerspråkiga barn har förmodligen ett större ordförråd kring hem och familj på sitt modersmål jämfört med svenskan och ett större ordförråd på svenska när det gäller ord som hör till förskola och skola.

Frekventa ord finns på båda språken men eftersom lexikonen inte ser likadana ut, måste båda språken bedömas. Eller som Eva-Kristina uttrycker det: Om man bara bedömer det ena språket får man bokstavligen talat bara halva sanningen, eftersom vi inte vet vad barnet kan på sitt modersmål.

Ett problem när det gäller lexikal utveckling hos flerspråkiga barn är att modersmålet används ganska sällan i förskolans verksamhet och i skolans undervisning. På många

förskolor i dag har man slopat modersmålsundervisning och i stället ska den enspråkiga personalen uppmuntra barnens modersmål. Men, hävdar Eva-Kristina, detta kan inte ersätta en levande person som helt behärskar modersmålet. De förskolor och skolor där man har kvar modersmåls lärare och modersmålsstödjare visar sig också få bättre resultat vad gäller språkutvecklingen.

Flerspråkiga barn med god språkutveckling har ganska ofta många funderingar kring sina olika språk. Eva-Kristina betonar hur viktigt det är att möta dessa barns funderingar kring sina olika språk med öppet sinne, och berättar om när en tvåspråkig arabisktalande flicka med god språkutveckling på båda sina språk plötsligt sa ”Det finns många dörr”. Eva-Kristina undrade varför flickan plötsligt tappat pluraländelsen, men flickan fortsatte att säga ”Det finns abouaab (irakisk dialekt), baab (standard-arabiska) och dörr, ja det finns många dörr”.

Barn tillägnar sig relativt snabbt ett andraspråk och efter ett-två år har de både ett hyfsat basordförråd och en basgrammatik. Ju yngre de är, desto bättre uttal får de. Det blir ett problem när de börjar skolan; man tror att de kan svenska och överskattar deras förmåga eftersom det låter bra. Skolans språk, framför allt skolans ordförråd, är väldigt annorlunda. Det är ofta ämnesord där samma ord kan betyda olika saker i olika ämne, vi tar till exempel ordet *ledare*,

som i SO har en betydelse och i NO har en helt annan.

Vid sekelskiftet publicerades en amerikansk undersökning av två forskare, Virginia Collier och Wayne Thomas, som hade undersökt modersmålet betydelse för skolframgång. Resultaten visade att ju längre modersmålet användes i undervisningen och utvecklas, desto större var skolframgången. I årskurserna 1–3 spelade det ingen roll vilken typ av undervisning man hade. I mellanstadiet läser och skriver man dock inte för läsandets och skrivandets skull längre, utan för att samla information och bearbeta den. De som hade fått undervisning enbart på engelska eller fått stöd i sitt modersmål i två år upp till årskurs 3 fick stora svårigheter med att klara sina studier i mellanstadiet. Den gruppen som fått modersmålsundervisning i sex år landade på samma nivå i årskurs 9 som de enspråkiga, engelsktalande eleverna.

Undersökningen blev väldigt kontroversiell i Sverige, man avfärdade den med argumentet att det gällde spånsktalande barn i USA och att förhållandena inte kunde jämföras. Andra undersökningar som gjordes både före och efter denna undersökning och dessutom i europeiska länder bekräftar dock dessa resultat. Det som gjorde den här undersökningen speciell var att den var så stor, då man följde 20 000 barn under sammanlagt 14 år. Men egentligen sa inte denna undersökning något annat än

vad alla andra undersökningar redan sagt, nämligen att *barn lär sig bättre om de förstår vad läraren säger*.

Eva-Kristina Salameh fortsätter att tydliggöra behovet av studiehandledning, en fråga som är särskilt aktuell nu, då åtskilliga av de flyktningbarn som nu kommer till Sverige redan har gått i skola i sitt hemland. Det skulle ge dessa barn en helt annan möjlighet om man verkligen utnyttjade studiehandledningen och lät dem få undervisning i olika ämnen på sitt modersmål. Det tar lång tid för barn i skolåldern att få språket att fungera i begreppsutvecklingen och under tiden har de inte något effektivt redskap vare sig för kommunikation eller eget tänkande. Stannar ordförrädsutvecklingen i första språket så bromsar även begreppsutvecklingen upp. När begreppsutvecklingen väl kommer i gång igen har nog många elever redan tröttnat och gett upp.

Eva-Kristina fortsätter att berätta om ett skolprojekt i Landskrona och Helsingborg som hon deltog i. I detta projekt arbetade man med modellklasser, två i varje stad, mellan årskurs 2 och 4, där själva idén med projektet var att ge allt stöd som behövdes, både språkligt och socialt. Man hade modersmålslärare, i alla språk, och de var ofta med i klassrummet. Barnen fick den studiehandledning som behövdes, man hade föräldrabete, man arbetade med fritiden, man försökte stärka barnens språkliga självförtroende och

man ställde positiva krav på barnen. Föga överraskande gjorde det nytta, och när resultatet i dessa klasser jämfördes med kontrollklasserna så fanns det tydliga skillnader, bland annat vad gäller skolordförrådet. Till det här projektet genomfördes nämligen också ett skolordsförrådstest, ord som tillhörde ämnena NO, SO, matte, svenska samt vanliga skolord som används i alla ämnen. Bedömningen gjordes i tre steg också med elever som inte gick i modellklass och även elever i enspråkiga kontrollklasser bedömdes. De flerspråkiga elever som inte gick i modellklass låg långt efter vad gäller ord- och begreppsörråd jämfört med enspråkiga elever. Man gjorde även bedömningen på flerspråkiga elever i årskurs 7 som fått vanlig undervisning och deras resultat låg under resultatet för enspråkiga elever i årskurs 5.

Ett stort problem är att när flerspråkiga elever börjar skolan, ges undervisningen i stor utsträckning på svenska. Man förklarar svåra, nya och abstrakta ord men inte enkla vardagsord eftersom man förutsätter att eleverna redan kan dem. Det kan de mycket väl göra på sitt modersmål, men eftersom undervisningen sällan försiggår på modersmålet får eleverna ett ordförråd på sitt andraspråk där många vardagsord kan saknas. Om begreppsutvecklingen avstannar på modersmålet kan man inte heller anta att barnet har begreppet på detta språk. Att arbeta med ordförrådet enbart

på andraspråket kan dessutom motverka sitt syfte vilket en holländsk undersökning visar. Man måste arbeta parallellt på båda språken.

För att skapa sig en bild av det flerspråkiga barnets ord- och begreppsörråd, anser Eva-Kristina Salameh att man kan använda ett av de benämning- eller förståelsetest som är i bruk i skolan, det viktiga är att man gör bedömningen på båda språken. Man kan bedöma varje språk för sig, men man kan också låta barnet välja vilket språk det ska svara på. I forskningssammanhang däremot måste man bedöma varje språk för sig för att få en så rättvisande bild som möjligt av elevens förmåga på båda språken.

Ett stort och välorganiserat lexikon, säger Eva-Kristina, är en viktig förutsättning för skolframgång. Forskning visar på att vårt lexikon organiseras i stora lokala nätverk i hjärnan. Ju fler förgreningar där finns, desto snabbare kan vi mobilisera våra ord

De här nätverken är organiserade efter fonologiska och semantiska principer. Man kan få svar på hur dessa nätverk fungerar genom att ställa frågan "Vad tänker du på när jag säger...?" till ett barn. I den tidiga utvecklingen använder barnet mest fonologiska principer, det vill säga associerar till ett ord som är ljudmässigt likt, till exempel *katt – matta*. Mellan fyra och sex års ålder utvecklar barnet syntagmatiska relationer som ofta handlar om barnets egna

erfarenheter. Barnet associerar ord som *skäller*, *farlig* till hund. Det behöver inte finnas ett starkt samband, det räcker med att det är möjligt.

I samband med skolstarten växer ordförrådet snabbt och det finns behov av en mer effektiv organisering av ordförrådet. I åldern sex-tio år sker det *syntagmatiska-paradigmatiska skiftet* där barnet organiserar ordförrådet i över- och underordning. Associationen

till exempelvis ordet *hund* kan bli *djur* (överordning), *katt* (sidoordning) eller *tax* (underordning). I årskurs 4 bör detta skifte i princip vara klart.

Det är viktigt att detta skifte görs eftersom oförmåga att förstå och bilda överordnade begrepp innebär att man får svårt att förstå skolans läroböcker redan tidigt i skolan. För en del flerspråkiga elever sker inte det syntagmatiska-paradigmatiska skiftet förrän i

högstadiet, vilket innebär stora svårigheter att följa undervisningen.

Det bedömningsmaterial som man kan använda för att göra sådana associationstest heter *Kent-Rosanofflistan* och finns att ladda ner med manual från Språkens hus hemsida, www.sprakenshus.se.

I ett annat skolprojekt, som gällde att utvärdera effekterna av undervisning på både svenska och arabiska, såg man

att de elever som fått utveckla båda sin språk i skolan uppvisade signifikant fler paradigmatiska responser jämfört med kontrollgruppen. Det stämmer med den internationella forskningen bland annat i USA, där man undersökte barn med spanska som modersmål och hemvist i en miljö som inte var språkligt befrämjande. Resultaten visade att om de kunde visa exempel på överordnade begrepp på spanska så kunde de producera sådana också på engelska men inte vice versa. Att förstå över- och underordning är delvis en kognitiv förmåga som transfereras från modersmålet till andraspråket. Det innebär att det är viktigt att träna upp denna förmåga också på modersmålet.

Hur gör man då? Eva-Kristina understryker att det gäller att inte fastna i kvantitet, alltså antal ord, utan att också bygga upp *lexikala nätverk*, till exempel genom att arbeta med associationer. Det tar lite längre tid men vinsten är att orden befästs. Om man tar ordet *gaffel* så finns det ett antal frågor man kan ställa för att befästa detta ord i ett nätverk, till exempel "Vad passar den ihop med?", "Vad använder man den till?", "Var hittar man den?". Låt barnet beskriva och fundera kring vad den liknar och vad mer man kan använda den till. Mer om detta kan man läsa i Eva-Kristina Salamehs och Ulrika Nettelbladts bok (*Språkutveckling och språkstörning hos*

barn, del 1, (Studentlitteratur, 2007).

Det är viktigt att vi öppnar oss för möjligheten att nya ord skapas och ha roligt med det även när det gäller andraspråksinlärning. Eva-Kristina ger oss exempel på lite nya ordskapelser som *soffgunga* = *hängmatta*, *dålböcker* = *dåliga böcker* och *giftklänning* = *bröllopsklänning*.

Hon avslutar med ett exempel hämtat från när dottern var liten. Dottern gick runt i köket och tittade i skåpen. På frågan om hon var hungrig svarade hon "Nä, jag är inte hungrig, jag är kakig!" ●

Annika Söder

Föreningen Lekarbetspedagogik kongress fredag 15 april 2016

Barns lek med fokus på samspel och välbefinnande
Anne Lillvist

Att förebygga och bearbeta problemskapande beteende
med lekarbete som stöd
Gunhild Westman

Lekarbete som stöd för barns/elevs identitetsskapande
Lisbeth Ottosson

Det inre barnet - hos oss som leker med barn
Margareta Berggren

Bli lekarbetspedagog - ny utbildning startar varje höst
www.lekarbete.nu

18 - 19 NOVEMBER 2016, SHERATON STOCKHOLM HOTEL

Boka redan nu 2016 års kongress som hålls den 18 - 19 november på Sheraton Stockholm Hotel!

Håll utkik på sits.nu och i nästa tidskrift efter
årets tema och vilka föreläsare som är aktuella!

Kurskalendarium

ALF

Efteruddannelsekursus 2016

Plats: Hotel Nyborg Strand, Danmark

Datum: 11-12 april, 2016

www.alf.dk

NLL

Landsmøte og etterutdanningskurs 2016

Plats: Ålesund, Norge

Datum: 9-12 juni, 2016

www.norsklogopedlag.no

IALP:s världskongress

Plats: Irland

Datum: 21-25 augusti, 2016

Information: www.ialp.info/2016-August-21-25-Dublin_Ireland

Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM

Webbadress: www.spsm.se

Specialpedagogiska skolmyndigheten erbjuder ett flertal kostnadsfria seminarier, utbildningar och distanskurser.

Svensk Intresseförening för Tal & Språk

Styrelse

Ordförande Sofia Norrman, Norrtälje
sofia.norrman@gmail.com

Vice ordförande Anna Strömberg, Järfälla
anna.stromberg@spsm.se

Sekreterare Sophie Bergman, Stockholm
sophie.bergman@gmail.com

Ledamot Camilla Svedelius, Bålsta
camilla.svedelius@bktv.nu

Ledamot Annika Söder, Everöd
annika.soder@kristianstad.se

Ledamot Nadia Andersson, Vendelsö
nadia.andersson@huddinge.se

Ledamot Åsa Holfve, Säter
asa.holfve@skola.sater.se

Redaktionsgrupp:

Markus Björnström
markus.bjornstrom@gmail.com

Annelie Westlund
annelie.westlund@spsm.se

Barbro Bruce
Barbro.bruce@hkr.se

Camilla Svedelius
camilla.svedelius@bktv.nu

Ansvarig utgivare för Tal & Språk:

Astrid Frylmark

Ansvarig för hemsida och Wibelfond:

Anna Strömberg
anna.stromberg@spsm.se

Medlemskap:

Årsavgiften är 350 kronor. Plusgiro 60 63 80-4.

Vid inbetalning av medlemsavgiften, tänk på att uppge både namn och adress.

Om du betalar via internet, glöm inte att uppge fullständigt namn. Detta är nödvändigt för att tidskriften och övrig information ska nå ut till alla medlemmar.

Obs! Medlemskapet är personligt och kan inte vara ställt på kommuner eller institutioner.

Medlemskap för pensionärer och studenter: 150 kr/år.

Se information på www.sits.nu

Kontakt: sits@mittkompetens.se

SITS för ett datoriserat medlemsregister för internt bruk.

www.sits.nu

AVSÄNDARE

Svensk Intresseförening för Tal & Språk
c/o MittKompetens AB
Nattviksgatan 6
871 45 Härnösand

B

